

MANO LIETUVIŲ KALBOS PAMOKOS IR ATSIMINIMAI APIE J. JABLONSKĮ

M. ŠIKŠNYS

Nuo 1898 iki 1915 metų aš gyvenau Rygoje, kur buvau matematikos mokytojas miesto realinėje mokykloje. Be matematikos, dar man teko būti ir lietuvių kalbos mokytoju. Mat, anais laikais Rygoje nebuvo specialistų-lituanistų, o norinčiųjų pasimokyti mūsų kalbos atsirasdavo,— tai gi man ir teko būti to dalyko dėstytoju. 1901/2 mokslo metais jauna energinga pedagogė Leokadija Volodkaitė įkūrė Rygoje mergaičių pensioną (gimnaziją), kuriame, be privalomų dalykų, dar buvo galima mokytis pagal pageidavimą lenkų ir lietuvių kalbos. Norinčiųjų mokytis lietuvių kalbos atsirado tiktai dvi mergaitės — Sofija Kymantaitė (būsimoji Čiurlionienė) ir Marija Petkaitė; be to, dar pareiškė norą mokytis to dalyko ir pati pensiono direktorė Volodkaitė. Dėl dėstytojo direktorė kreipėsi į mano vyresnįjį draugą Praną Mašiotą, kuris ir nurodė mane kaip mokytoją, nes aš retkarčiais rašinėdavau į „Varpą“ ir „Ūkininką“, buvau šiek tiek susipažinęs su tuometine mūsų literatūros kalba. Susitarėme sekmadieniais rinktis Mašiotų bute, kur aš ir užsiimdavau porą valandų su savo trimis mokinėmis. Kymantaitė ir Petkaitė, nors ir žemaičiuodamos, buvo šiek tiek susipažinusios su mūsų kalba: Volodkaitė visai nemokėjo kalbėti lietuviškai, tačiau labai gyvai dalyvavo pamokose, apie daug ką klausinėjo, daug ką užsirašydavo. Abidvi mokinės buvo nedrąšios ir, matyti, varžėsi prie savo direktorės kalbėtis su manim. Man tos pamokos buvo labai malonios ir naudingos,— naudingos todėl, kad, norėdamas kitus mokytis, turėjau pats rimčiau įsigilinti į mūsų kalbą. Susipažinau su vokiečio Šleicherio lietuvių kalbos gramatika, išstudijavau Jauniaus gramatikos rankraštį, perskaičiau sunkiai anais laikais gaunamas išėjusias užsienyje lietuviškas knygeles.

Deja, tos mūsų pamokos tęsėsi neilgai: atėjo atostogos, ir mergaitės išvažiavo į Lietuvą pas tėvus. Po atostogų mokinė Kymantaitė pasitraukė iš Volodkaitės pensiono ir įstojo į Valstybinę Lomonosovo vardo gimnaziją; Volodkaitės pensionas, nepajėgdamas pritraukti didesnio mokinių skaičiaus, negalėjo išsilaikyti ir užsidarė,— taip ir nutrūko mano pirmosios lietuvių kalbos pamokos.

Kai buvo panaikintas lietuviškos spaudos draudimas, man teko mokyti berniukus valstybinėje Aleksandro gimnazijoje. Susirinkdavo į pamoką iš įvairių mokyklų arti dvidešimties mokinių.

Dėstydamas keletą metų lietuvių kalbą, susidūriau su kai kuriais neaiškumais. Mūsų literatūrinė kalba tuomet buvo formavimosi stadijoje; kiekvienas laikraštis turėjo ne tiktai savo stilių (čia nieko nuostabaus), bet ir savo rašybą, sintaksę, terminologiją ir t. t. Kalboje buvo vartojama daug barbarizmų arba vietoj jų nevykusiai nukaltų lietuviškų žodžių ir išties išsireiškimų. Pavyzdžiui, vieni rašydavo *panedėlis*, kiti *padėlninkas*, o dar kiti *pirmadienis*; vieni vartodavo žodį *iškala*, kiti — *mokslinyčia*, *mokslavietė*, *mokslainė* ir pagaliau *mokykla*; taip pat *cienie*, *prekė*, *vertė*, *kaina*, — žodžiu „quod capita, tot sensus“. Net pats didysis mūsų kalbos autoritetas Jonas Jablonskis ir tas svyruodavo; iš pradžios rašė (drauge su Avizoniu) „Lietuviškos kalbos gramatika“, po trumpo laiko rašė „Lietuvjų kalbos gramatika“, paskui ir „Lietuvių kalbos gramatika“; iš pradžios rašė: „įdėti“, paskui „indėti“, o vėliau vėl „įdėti“; taip pat: „tenai — tēnai — tenai“ ir t. t. Mano mokiniai, paprastai vyresnių klasių vyrai, beskaitydami įvairius leidinius, pastebėdavo mūsų raštų kalbos svyravimų ir kreipėsi į mane, prašydami paaiškinimų. Deja, aš ne visuomet galėdavau jiems padėti, nes nebuvau filologas specialistas. Man pačiam kildavo abejonių dėl kai kurių žodžių bei sakinių tinkamumo. Sukėlė abejonių ir J. Jablonskio 1911 m. „Vilties“ 126 n-ryje straipsnis dėl mūsų rašytojų kalbos atitaisymų. Neturėdamas Rygoje su kuo pasitarti kalbos klausimais (Mašiotas buvo taip pat, kaip ir aš, matematikas), surašiau visą eilę man neaiškių kalbos dalykų ir nusiunčiau į Vilnių „Vilties“ laikraščiu, kuriame J. Jablonskis tvarkė kalbos skyrių. Tarp visos eilės jo siūlomų netaisyklingų kalbos atitaisymų buvo kritikuojami šie pasakymai: a) „*valgomasis* šaukštas“, kuri, man atrodė, reikia suprasti kaip „šaukštą, kuri kas nors valgo“, šitą formą (*valgomasis*) laikiau „participium praesentis passivi“ (mat buvo tokių žaisliukų-šaukštų, padarytų iš cukraus ir tešlos); kaip pasakyti vietoj man nepatinkamo išsireiškimio, aš negalėjau sugalvoti; b) vietoje vartojamo anais laikais žodžio *talentuotas* (žmogus) J. Jablonskis patarė rašyti *talentingas* (žmogus), aš pasisakiau už įprastąjį *talentuotą* (pavyzdžiui, *kalnuotas*, *kuprotas*, *ligotas* ir t. t.); c) taip pat man nepatiko J. Jablonskio siūlomas sakiny: „Jis sugrįžo *keturiomis*, *penkiomis*“, ir aš, kritikuodamas tą sakinį, juokais parašiau, kad, matyti, žmogus buvo girtas ir parėjo namo, kojomis ir rankomis šliauždamas, net nosimi balydamas žemę; vietoje J. Jablonskio siūlomo ir man nepatinkančio sakinio aš pasiūliau rašyti: „jis sugrįžo namo *ketvirtai*, *penktai* valandai pasibaigus“ arba „*ketvirtą*, *penktą* išmušus“; d) vietoje J. Jablonskio siūlomo „Metų“ autoriaus pavardės *Donelaitis* (arba kaip kiti rašydavo *Duonelaitis*) aš siūliau sakyti ir rašyti *Daniulaitis*, mat, yra Lietuvoje man žinoma pavardė *Daniulis*, — taigi nuo jos ir siūliau išvesti *Daniulaitį*. Dar ir daugiau smulkesnių abejojimų buvau surašęs ir nusiuntęs „Vilties“ redakcijai ir pasirašiau savo straipsnį „Emšos“ slapyvardžiu. Laikraštis tą mano straipsnį prieš išspausdindamas davė peržiūrėti J. Jablonskiui, kuris „iš-

taisė" tiktai mano slapyvardį ir vietoje „Emšos“ padėjo „Imša“. Sekančiame „Vilties“ numeryje buvo įdėtas J. Jablonskio atsakymas į mano abejojimus. Jis nurodė, kad: a) formą *valgomas* mūsų žmonės vartoja ne vien tiktai kaip participium praesentis passivi, t. y. „daiktas, kurį kas nors valgo“ (pvz. *valgomas* duonos kepalas), bet ir kitomis reikšmėmis, pvz., *valgomasis* kambarys (kuriame kas nors valgo), *valgomasis* laikas (kuomet kas nors valgo), *valgomasis* grybas (kurį galima valgyti),— taigi ir „*valgomasis* šaukštas“ (kuriuo kas nors valgo) tinka mūsų kalbai. Šitas J. Jablonskio paaiškinimas mane įtikino, ir nuo ano laiko aš vartojau ne „*stlavą* šaukštą“ (столовая ложка, lyžka stalo), o „*valgomąjį* šaukštą“; b) būdvardžiai su priesaga *-uotas* (*-otas*) paprastai nurodo išorines daikto ypatybes (pvz., *kalnuota* vieta, *kuprotas* žmogus ir t. t.), o su galūne *-ingas* — rodo vidujines daikto ypatybes (pvz., *išmintingas*, *protingas*, *širdingas* ir t. t.). Su šituo J. Jablonskio paaiškinimu aš sutikau ir dabar priesagas *-uotas* (*-otas*), *-ingas* vartuju taip, kaip jis nurodė; c) dėl pasakymo „jis pareina namo *keturiomis*“ ir dėl rašytojo *Donelaičio* pavardės aš pasilikau prie savo nuomonės, ir dabar rašau ir sakau: „jis pareina namo *ketvirtai pasibaigus*“ arba „*ketvirtą išmušus*“ ir „*Daniulaitis*“.

Kai dėl parašo „Emšos“ „ištaisyto“ į „Imšą“, tai čia išėjo nesusipratimas; mat, „Emša“ yra mano inicialai: M.Š., ir jokių būdu negalėjo pavirsti į „Imšą“, ką sužinojęs J. Jablonskis jautėsi nesmagiai, ir paskui, mane sutikęs, atsiprašė. J. Jablonskis visuomet buvo mandagus, tikras džentelmenas tiek kalboje, tiek ir paprastame gyvenime.

* * *

Pirmą kartą J. Jablonskį pažinau 1900 metais vasarą. Parvykęs į tėviškę atostogų, sužinojau, kad J. Jablonskis atostogauja netoli (apie 30 km) nuo Šiaulėnų, Graužikuose. Ilgai nelaukęs, pasikinkiau laukį ir šiaip taip, klausinėdamas kelio, suradau. Nuvažiavęs radau J. Jablonskį besėdintį verandoje su dviem studentais, Avižoniu ir Šlapeliu, kurie perrašinėjo ant atskirų lapų jiems J. Jablonskio duotą tekstą; pasirodė, kad tai buvo ruošiamas spaudai Petro Kriaušaičio „Lietuviškos kalbos gramatika“. (Mat, Petras — tai Avižonis, o Kriaušaitis — tai Jablonskis). Kadangi pietūs dar nebuvo paruošti, tai J. Jablonskis pasiūlė ir man prisidėti prie perrašinėjimo ir davė skyrių apie dalyvius.

Taip mums besidarbuojant, į verandą atėjo J. Jablonskio žmona ir pakvietė pietų. Be mūsų keturių vyrų ir Jablonskienės, prie pietų stalo dar sėdėjo dvejetas vaikų: Konstantinas (būsimasis profesorius) ir Onytė (būsimoji gydytoja Liandsbergienė). J. Jablonskis mėgo prie stalo pajuokauti, bet su vaikais, kiek pastebėjau, buvo gana griežtas; Jablonskienė buvo labai maloni, geros širdies moteriškė. Pietūs praėjo gana linksmi; du studentai ir aš (tik išėjęs iš studentų tarpo) turėjome puikius apetitus ir, vaišingosios šeimininkės raginami, bematant nušlavėme visą kalną paduotų skanių kotletų. Po pietų išėjome pasivaikščioti į sodą ir ten sutikome šeimininkę Mariją Putvinskaitę (būsimąją Žmuidzinavičienę), Varšuvos dantistikos mokyklos studentę. Atsilsėję tęsėme perrašinėjimą

toliau, nes darbas buvo skubus; mat, buvo gauta žinia, kad rytoj patikimas žmogus ruošiasi eiti slaptai į Prūsus,— taigi jis ir galėsiąs nunešti draudžiamus rankraščius (mūsų ruošiamąją gramatiką) į Tilžę spausdinti. Rašėme iki vakarienės. Rytojaus dienos ryte Putvinskaitė išsiruošė važiuoti pas savo brolių į Pavėžupį,— per ją J. Jablonskis ir pasiuntė paruoštą spaudai savo gramatikos rankraštį. Kadangi norėjau aplankyti jos brolių, kuris buvo klasės draugas Šiaulių gimnazijoje, tai abudu susėdę išvažiavome į Pavėžupį, kur Putvinskis, paėmęs iš sesers rankraštį, pasiuntė jį toliau jam žinomais keliais.

Paviešėjęs kiek Pavėžupyje pas Putvinskius, sugrįžau į Grauzikus, kur jau neradau prieš tai suminėtų studentų; jie buvo išvažiavę į kaimyninę dvarą pas Cruzdžius, kur, rodos, buvo jau priaugusių panelių. Aš po poros valandų atsisveikinau su J. Jablonskio malonia šeima ir išvažiavau namo.

Paskui su J. Jablonskiu susitikau tiktai 1915 m. Voronežo mieste, kur buvo suorganizuotos mokyklos nuo karo pabėgusiems mokiniams. J. Jablonskis dėstė lotynų kalbą (jaunas mokytojas J. Balčikonis dėstė be lotynų kalbos dar ir lietuvių kalbą — tiems mokiniams, kurie to panorės) ir iš pradžios ateidavo į gimnaziją, pasiramstydamas lazdele; kiek laiko praėjus, jau jį mokiniai atveždavo vežimėliu ir nunešdavo į klasę, o į galą, deja, visai nustojo ateidinėti į pamokas: mat, kojos buvo jau suparalizuotos. Kaip mokytojas buvo labai griežtas ir labai daug reikalaudavo iš mokinių, kurie jo bijojo, nors ir labai gerbė kaip žmogų visuomet teisingą. Su kolegomis mokytojais visada buvo draugiškas ir mandagus, tačiau tų, kurie vienaip ar kitaip skriaudė mokinius, jis nekentė ir su jais kovojo. Ypač pasiliko mano atmintyje jo griežta kova su gimnazijos direktorium, iš Vilkaviškio atvykusi Petru Ivanovičiumi Slaščevskiu. Dalykas tas, kad Slaščevskis susibičiuliavo su prelatu Olšausku ir jį palaikė. Mat, Olšauskas buvo vadinamojo Tatjanos komiteto Voronežo skyriaus pirmininkas; tas komitetas rūpinosi pabėgusiais nuo karo; jo žinioje buvo ir visos tų pabėgėlių mokyklos su bendrabučiais Voroneže, kuriuose gyveno apie 1000 besimokančių jaunuolių. Prelatas Olšauskas įsakė bendrabučių vedėjams visus mokiniams reikalingus daiktus (maisto produktus, drabužius, avalynę) pirkti jo bičiulės ponios N. krautuvėje; o ta ponia buvo nesąžininga: pripirkdavo mieste įvairių menkaverčių prekių pigiomis kainomis, o parduodavo tas prekes bendrabučiams už geras, normaliomis kainomis,— taigi daug pelnydavo. Bendrabučių mokiniai nukentėdavo: gaudavo supuvusius, dvokiančius produktus, batus su popieriniais padais, kurie sušlapę ištiždavo, kandžių suėstus rūbus, kurie tuoju suplyšdavo ir t. t. Direktorius Slaščevskis visa tai žinojo, nes mokiniai skųsdavosi, tačiau neprotestavo prieš tokį Olšausko ir p. N. elgesį. Tuomet per gimnazijos pedagogų tarybos posėdį mokytojai iškėlė tą klausimą ir karščiausią kalbą pasakė J. Jablonskis, reikalaudamas pašalinti iš vietos Olšauską. Direktorius mėgino nutraukti ginčą, nurodydamas, kad tai pedagogų tarybos reikalas. Tuomet J. Jablonskis degte užsidedė ir pakeltu balsu, viena ranka laikydamasis už barzdos, o antros kumščiu daužyda-

mas į stalą, ėmė prikaišioti Slaščevskiui jo pataikavimus Olšauskui ir paprašė, kad pedagogų tarybos sekretorius (Z. Žemaitis, būsimas Vilniaus universiteto profesorius) tuos priekaištus įrašytų į protokolą ir nusiųstų Vilniaus mokyklų apygardos globėjui (mat, Voronežo įsteigtosios mokyklos pabėgėliams buvo Vilniaus apygardos žinioje). Į tuos J. Jablonskio priekaištus direktorius neatsargiai pasakė: „Ką ten tie bukagálviai (тупоголовые) išmano apie tuos dalykus!“. Sekretorius tuos jo žodžius ėmė ir įtraukė į protokolą,— tai Slaščevskį pražudė. Skaitant protokolą, direktorius mėgino atsisakyti nuo savo pasakytų žodžių, aiškindamas, kad jis ne taip buvo pasakęs, tačiau J. Jablonskis jam karštai atsakė: „Петр Иванович, вы так изволили сказать, прошу оставить эти слова в протоколе!“ Direktorius atsakė, kad jis tokio protokolo nepasirašysias ir, atsikėlęs iš vietos, išėjo iš kambario, užtrenkęs duris,— išėjo, ir daugiau nepasirodė gimnazijoje. Sužinojome, kad jis išvažiavo į Petrogradą ir ten, turėdamas gerus pečius, gavo komercinės mokyklos direktoriaus vietą. Vietoje jo gimnazijos direktoriumi buvo paskirtas visų gerbiamas pedagogas Pranas Mašiotas. Olšauskas turėjo apleisti savo vietą, nes, be aukščiau minėtųjų, komitetas atrado ir daugiau jo prasikaltimų. Ponia N. turėjo sulikviduoti savo krautuvę, ir bendrabučių vedėjai pirkto jiems reikalingus daiktus miesto krautuvėse.

1917 m. pabaigoje, po Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos, tarp gyvenančių Voroneže lietuvių pasklido gandas, kad netrukus bus galima grįžti į Lietuvą, kur mes, mokytojai, turėsime dirbti jau lietuviškose mokyklose; čia visiems mums kilo klausimas, kaip mes dėstysime savo specialybės dalykus, nemokėdami paprasčiausių lietuviškų terminų. Taigi tuos terminus ir reikėjo sugalvoti. Kiekvieno dalyko specialistai sudarė komisijas, kuriose svarstė savo specialybės terminus. Matematikų komisiją sudarė Pr. Mašiotas, Z. Žemaitis ir aš; visi trys susirinkdavome pas J. Jablonskį ir jo padedami svarstėme kiekvieną terminą; Mašiotas paprastai referuodavo algebros terminus, Žemaitis — geometrijos, o aš — aritmetikos; J. Jablonskis pasakydavo savo nuomonę dėl siūlomo termino lietuviškumo; kas nevykusiai buvo siūloma, ištaisydavo arba pasiūlydavo savo,— ir terminas būdavo priimtas. Posėdžiuose dalyvaudavo ir gyvenęs pas J. Jablonskį jaunas kalbininkas J. Balčikonis. Daug vargo turėjome su sakiniu пять помножить на три. Šitas sakiny s vokiškai yra sakomas: „fünf multiplizieren durch drei“, lenkiškai, „pięć pomnozyc przez trzy“; visi sutikome, kad pasakyti lietuviškai *penkis padauginti ant trijų* arba *penkis padauginti per tris* nepriimtina; taip pat mums buvo nepriimtinas ir Kaune Jakšto siūlomas sakiny s *penkis padauginti trimis*, nes šitas sakiny s reiškia ne daugybą, o sudėtį, tai yra prie penkių pridėti tris. Po ilgų mąstymų ir ginčų J. Jablonskis netikėtai pasakė: *Sūrį daro iš knygų*, tai yra taip, kaip knygos rodo,— taigi tiktų ir pasakymas: *penkis padauginti iš trijų*, tai yra taip, kaip trys rodo: paimti tris kartus. Mes sutikome su tuo netikėtu J. Jablonskio pasiūlymu, kuris iš pradžios atrodė truputį keistokas, bet paskui apsipratome, ir dabar visi jį vartoja kaip paprasčiausią reiškinį.

Referuodamas aritmetikos ir iš dalies algebros terminus (mat, Mašiotas, būdamas gimnazijos direktoriumi, neturėjo laiko visiems terminams paruošti), pasiūliau keletą terminų su sufiksu *-iklis*: *daugiklis*, *daliklis*, trupmenos *skaitiklis* ir *vardiklis*, laipsnio *rodiklis*; tuos terminus komisija priėmė, jie ypač patiko J. Jablonskiui: mat, lietuvių kalboje yra mažai žodžių su tuo sufiksu, taigi jie lyg ir praturtino mūsų kalbą. Mano pasiūlytasis terminas *lygtys* komisijos buvo priimtas. Aš pavartojau daugiskaitą todėl, kad lygtys susideda iš dviejų dalių, o panašiu atveju mūsų kalba paprastai vartoja daugiskaitą, pav., *žirklės*, *kelnės*, *sutuoktuvės* ir t. t. Nežinojau, kodėl kauniečiai ėmė vartoti vienaskaitą (*lygtis*), ir tas terminas dabar vartojamas.

Iš J. Jablonskio sugalvotų matematikos terminų dar reikia paminėti *sveikąjį skaičių* ir *trupmeną*, kurie visiems suprantami ir plačiai vartojami vietoje nevykusių Jakšto sugalvotų *neskaidytas skaičius* ir *skaidinys*.

Be matematikų komisijos, dar energingai darbavosi lituanistų komisija (S. Čiurlionienė, J. Balčikonis ir Murka). Tai komisijai labai daug padėjo ir, žinoma, vadovavo pats J. Jablonskis.

Dalykų terminus sugalvoti dar maža, reikia prie jų patiems priprasti ir pripratinti mokytojus ir mokinius. Tuo tikslu Voroneže buvo suorganizuoti mokytojams kursai kaip ten esančio rusiškojo mokytojų instituto filialas. Į tuos kursus buvo priimta apie 70 pabėgusių nuo karo mokytojų. Tų kursų vadovu buvo mums palankus vietinio instituto direktorius Dmitriu, kuris apsiėmė dėstyti pedagogiką; lietuvių kalbą dėstė J. Jablonskis ir K. Būga, literatūrą — S. Čiurlionienė, metodiką — Murka, istoriją — Yčas, matematiką — aš, visuomenės mokslus — J. Šliupas, paišybą — K. Šklėrius; pedagogiką Dmitriu dėstė rusiškai, o visus kitus dalykus dėstėme lietuviškai. Išklause tuos kursus, mokytojai gavo diplomus ir paskui, sugrįžę į Lietuvą, dirbo įvairiose Švietimo ministerijos įstaigose.

1918 metų vasarą J. Jablonskis drauge su kitais lietuviais pabėgėliais sugrįžo į Lietuvą ir iš pradžios apsigyveno Vilniuje, o vėliau, 1919 m. Vilnių okupavus Pilsudskio kariuomenei, išvyko į Kauną, kur jį sutikau tą pačių metų vasarą, kai ten nuvažiavau dėstyti matematiką pradinių mokyklų mokytojų kursuose, kuriuose J. Jablonskis drauge su kitais lituanistais dėstė lietuvių kalbą.

Paskutinį kartą J. Jablonskį mačiau Palangoje 1926 metų vasarą. Šiaip taip išgavęs iš okupantų valdžios leidimą nuvažiuoti į Lietuvą (mat, Vilnius tuomet buvo prijungtas prie Lenkijos), nuvykau su šeima į Palangą vasaroti ir, sužinojęs, kad ten vasaroja J. Jablonskis, nuėjau jo aplankyti. Po keleto metų nesimatymo radau jį labai pasikeitusį blogojon pusėn,— paralyžius jį labai nukamavo, tačiau ta baisi liga negalėjo pakirsti jo energijos ir ūpo. Jis gyveno gražioje viloje, mylinčios žmonos globojamas; gal jo ūpą kėlė ir tai, kad buvo apsuptas visa virtine linksmų ir triukšmingų anūkų, kurie sėdėjo ant jo vežimėlio parankių ir ant jo kelių — kur kuriam patogiau, ir, linksmi sau čiauškdami, žaidė; tokiose sąlygose ne tiktai geraširdis senelis J. Jablonskis, bet ir kiekvienas žmo-

gus turėtų gerą ūpą! Pabuves tokioje malonioje aplinkoje porą valandų, atsisveikinau su J. Jablonskiu — deja, pasirodo, kad paskutinį kartą. . .

1930 m. vasario 23 dieną Vilniuje gavome iš Kauno telegramą, pranešančią, kad Jonas Jablonskis mirė. Gavę leidimą iš vaivadijos, Laikinojo komiteto pirmininkas Stašys, daktaras Šlapelis ir aš išvažiavome į Kauną, į J. Jablonskio laidotuves. Kadangi kelionė per vadinamąją „demarkacijos liniją“ šiek tiek užsitęsė, tai laidotuvių eiseną užtikome jau prie pat kapinių; ėjo didžiausia minia žmonių,— galima sakyti, visas Kaunas; prie eisenos prisijungėme ir mes. Ant velionies kapo atsisveikinimo kalbas kalbėjo įvairių organizacijų atstovai, tarpe kurių teko ir man pasakyti atsisveikinimo ir pagarbos žodį Vilniaus lietuvių vardu. Ant įleisto į duobę J. Jablonskio karsto užbėriau keletą saujų žemės, atvežtos iš Vilniaus Rasų kapinių. . .
